

KOLTAI ZSUZSA – SÁRI SZILVIA – ZÁDORI IVÁN

Knédli és kvargli, avagy beszámoló az olomuci nyári egyetemről

Olomouc és a Palacký Egyetem rövid története

Cseh-Morvaország, Ausztria és Magyarország történetében egyaránt fontos szerepet betöltő Olomouc városa, amely Olmütz néven ismert a magyar történelemben, Közép-Morvaországban, a Hanák-síkság közepén, a Morva és a Bystřice folyók összefolyásánál épült. A település az ősidők óta lakott, majd később a kelták, markomannok után az 5. században a szláv törzsek is megtelepednek itt.

A város írott történelme 1063-ban kezdődik, ekkor alapítanak püspökséget és bencés klostrot. 1182-től Morvaország őgrófság lesz, melynek Olomouc a fővárosa 1641-ig. 1241-ben a tatárok is ostromolják, de elfoglalni nem tudják. II. Přemysl Ottokár sok kiváltsággal ruházza fel Olomoucot, de a város később meghódol a németek előtt és az utolsó Přemysl uralkodót, III. Vencelt éppen itt szúrják le. A huszita háborúk idején Zsigmond király mellé áll a város, majd Podjebrád György és Mátyás király közötti trónviszály idején a katolikus rendek Mátyást fogadják el és Olomoucban koronázzák cseh királlyá. Ugyancsak itt köt békét a két uralkodó 1478-ban. 1566-ban a városba érkeznek a jezsuiták, akik egyetemet alapítanak. Itt, a jezsuiták rendházában 1607-ben fejezi be Káldi György páter a magyar Biblia fordítását. A város 1619-ben elkergeti a jezsuitákat, de a fehér-hegyi csatavesztés után Olomouc ismét katolikus város lesz és megkezdődik az elnémetesítés. Azonban a következő évek sem hoznak nyugalmat, a svédek 5 éven keresztül nyomorgatják a várost. 1741-ben a porosz csapatok foglalják el, majd, fontos stratégiai helyzete miatt Mária Terézia hadmérnökei az egész várost hatalmas katonai erődítménnyé építik ki, ami a fejlődést hosszú időn keresztül visszaveti.¹

1848-an a bécsi forradalom miatt ide menekül a császári udvar, itt mond le V. Ferdinánd és lép trónra 1848. december 2-án Ferenc József. Az 1848-49-es magyar szabadságharc alatt és után sok honvéd raboskodik az olomouci várbörtönben, egy ideig itt őrzik Batthyány Lajost is. 1886-ban megkezdődik az erődítmények bontása, de a település továbbra is a Monarchia egyik legnagyobb garnizonja marad. A település dinamikusan fejlődik a századfordulón és az azt követő években is, napjainkig fontos vasúti és közúti csomópont, közigazgatási és művelődési központ, számtalan ipari üzemmel és gyárral, melyek közül érdemes kiemelni a világhírű sörgyártását és sajtüzemeit, ahol az „olmützi kvargli” készül. Az említetteken túl a város híres a nyaranta rendszeresen megrendezésre kerülő virágkiállításairól is.

Az olomouci Palacký Egyetem közvetlen előzményének tekinthető oktatási intézményét a városban megtelepedő jezsuiták hozzák létre 1573-ban. Egyetemük, amely 1773-ig működik irányításuk alatt, Művészeti és Teológiai Fakultásból áll, a

---

¹ Szombathy Viktor: Csehszlovákia. 3. javított kiadás, Panoráma Kiadó, Budapest, 1981.

hozzá kapcsolódó, szintén általuk fenntartott gimnáziummal együtt.² A jezsuita egyetem 1773-tól 1782-ig állami egyetemenként funkcionál, és 1778-ban ideiglenesen Brnóba telepítik. 1782-től az intézmény ismét visszakerül Olomoucba, de nem egyetemenként, hanem líceumként működik tovább, egészen 1827-ig. 1827-től ismét egyetem lesz, de Ferenc József császár 1860. május 17-i rendelete alapján 1861-től csupán a Teológiai Fakultás marad a városban, egészen 1946-ig. Ekkor Palacký Egyetem néven, a teológiai kart orvosi, jogi és filozófiai karokkal kibővítve, kezdi meg működését az oktatási intézmény. Az egyetem névadója, a morva származású František Palacký (1798-1876), a csehek nagyhatású történetírója. Trencsénben és Pozsonyban tanul, ahol megismerkedik a magyar kultúrával, történelemmel és irodalommal is. Palacký ellenzi a birodalmon belüli magyar politikai törekvéseket (például az osztrák-magyar kiegyezést is), és tevékenységével a cseh nemzet újjászületésén munkálkodik. Életműve, „A cseh nemzet története” 5 kötetben jelenik meg (1526-ig tartalmazza a csehek történetét), napjainkig nagy hatású összefoglaló történeti munka.³

Az 1946-ban újjáalakult és 1947 februárjában ünnepélyesen megnyitott egyetem további története egészen a rendszerváltásig elég „viharosán” alakul. 1950-ben megszüntetik a Teológiai Kart, majd 1953-ban a Filozófiai Karon belül létesített, működését éppen megkezdő Tanárképző Főiskola, a pedagógiai, művészeti, szociológiai és természettudományi karaival együtt megszűnik, ami hamarosan a Filozófiai Kar ellehetetlenüléséhez vezet. 1958-ban a Filozófiai Kar újjáalakul és a Természettudományi Kar ismét megkezdheti a működését, a tanárképzés pedig az egyetem pedagógiai intézetében folyik tovább. 1964-ben a Pedagógiai Kar is újjászerveződik, majd 1968-ban a Teológiai Kar is megkezdheti ismételt működését, igaz, nem a Palacký Egyetem, hanem a Károly Egyetem karaként, Litoměřice-ben, egészen 1974-ig, amikor ismétlen megszűnik.

1989-es rendszerváltástól kezdve ismét kedvezőbb helyzetbe kerül az egyetem, az Orvosi, Filozófiai, Pedagógiai és Természettudományi Karokhoz 1990-ben csatlakozik a Teológiai Kar, majd 1991-en a Testnevelési és a Jogi Kar is. Az egyetem azóta is töretlenül fejlődik és bővül, számtalan új épület, intézmény kerül átadásra, egyre jobb és magasabb szintű oktatást biztosítva a hallgatók számára. Egyik leglényegesebb fejlesztés eredményeképpen 2002-ben átadják az Egyetem Művészeti Központját, amely az egykori, teljesen felújított és újjáépített jezsuita kollégiumban kap helyet.⁴ Jelenleg 10.500 nappali rendszerben tanuló hallgatója van az egyetemnek, beleértve 600 külföldi diákot is, valamint közel 5.000 olyan hallgatója, akik egyéb oktatási formákban, illetve felnőttképzésben vesznek részt.

A Palacký Egyetem Pedagógiai Kara nappali és levelező képzési formákat ajánl, BA, MA és PhD szinteken, valamint számtalan felnőttképzési formában is van lehetőség ismeretek elsajátítására. A Karon képeznek általános iskolai tanárokat, vizuális művészeti, testnevelési és egészségnevelési specializációs lehetőségekkel, valamint van olyan képzés, ahol általános iskolai nyelvtanárok képzése folyik. A középiskolai tanárképzési kínálatból érdemes kiemelni az egészségügyi tanárképzést, melyre más karokkal történő együttműködés (pl. orvosi) eredményeképpen valósul meg. A vizuális művészetek, illetve ének-zene általános iskolai és középiskolai szinten történő

---

² Jezuitský Konvikt, Sídlo Uměleckého Centra Univerzity Palackého v Olomouci. Dějiny – Stavební a umělecké dějiny – obnova a využití. Univerzita Palackého v Olomouci, 2002.

³ František Mezihorák: Gallery of great Europeans. Nakladatelství Olomouc, 2003.

⁴ Jezuitský Konvikt, Sídlo Uměleckého Centra Univerzity Palackého v Olomouci. Dějiny – Stavební a umělecké dějiny – obnova a využití. Univerzita Palackého v Olomouci, 2002.

oktatása szintén nagy hagyományokkal rendelkezik, ahol az elméleti képzésen túl a Kar kiemelt hangsúlyt helyez a gyakorlati oktatásra is. A Pedagógiai Kar keretein belül továbbá lehetőség nyílik speciális tanárok képzésére is, akik diplomájuk megszerzése után olyan oktatási intézményekben taníthatnak, ahol a tanulók hallási, látási problémákkal küzdenek vagy mozgásukban, illetve szellemileg korlátozottak. A Kar pedagógiai szakán a hallgatók gyakorlati pedagógiai, oktatásmenedzsment, szociális kommunikáció, illetve szociális munkával kapcsolatos ismereteket sajátíthatnak el. A Pedagógiai Kar doktori programjában Oktatási tanulmányok, Antropológia és a Speciális Oktatás területén szerezhethetnek a hallgatók PhD fokozatot. Szintén a tudományos ismeretszerzést és továbbképzést szolgálják azok a nyári egyetemek, amelyek általános és középiskolai tanárok számára kerülnek megrendezésre, immár 11 éve. A nyári egyetemek minden évben meghatározott téma köré szerveződnek: az idei, 2004. augusztus 22. és 26. között lezajlott nyári egyetemet „Education in Democratic Citizenship and Tolerance in Multicultural Society” címmel hirdette meg a Pedagógiai Kar.

Az „Oktatás a demokratikus polgárságért és toleranciáért a multikulturális társadalomban” című nyári egyetemi előadássorozaton magyar résztvevőként Koltai Zsuzsa és Zádori Iván (PTE FEEFI) valamint Sári Szilvia (Eötvös József Főiskola, Baja) vettek részt.

„Oktatás a demokratikus polgárságért és toleranciáért a multikulturális társadalomban”

A már évek óta megrendezésre kerülő ám nemzetközi szimpóziummá csak idén első alkalommal kibővülő Olmüzi Nyári Egyetem ezen a nyáron a multikulturális nevelés jelentőségére, célkitűzéseire, eszközeire és módszereire fókuszált. Az Európai Unióba való belépéssel és ezáltal a határok szerepének csökkenésével párhuzamosan egyre jelentősebb szerepet kap a multikulturális nevelés és erre a tendenciára utal az idei nyári egyetem témaválasztása is. A témaválasztás megerősíti azt a folyamatot is, mely a multikulturalizmus elvének mind erőteljesebb állami felvállalását jelzi, hiszen európai kulturális sokszínűségünkben rejlő értékek csakis a toleranciával, megértéssel és egymás kultúrájának szokásainak, hagyományainak tiszteletével őrizhetőek meg. Az egy hetes kurzuson Csehország egész területéről képviselték intézményeiket az általános és középiskolai pedagógusok, egyetemi hallgatók és oktatók. A nyári egyetem nemzetköziségét a szlovák és magyar kollégák jelenléte biztosította. Az egész napos szakmai programokon túlmenően- mely előadásokból és tanácskozásokból állt- a szervezők nagy gondot fektettek a szabad programok tartalmassá tételére is, melynek köszönhetően egy igazi „multikulturális közösség” formálódott a nyári egyetem résztvevőiből.

A multikulturális oktatás olyan, többnyire formális oktatást jelent, amely két vagy több kultúrát is felölel.⁵ Az interkulturális terminust a kultúrák közötti interakció értelmében használjuk, a „multikulturális” fogalom pedig kölcsönös együttélést és megértést jelent egyazon társadalomban élő különböző kultúrák között.⁶

A konferencia a multikulturalitás tágabb megközelítése alapján különösen nagy hangsúlyt helyezett az együttműködés fontosságára, hiszen az Európai Unióhoz való csatlakozással elvesztették jelentőségüket az országhatárok, így egy tágabb gazdasá-

---

⁵ Mihály Ildikó: A multikulturális nevelésről- a világban. in: Új Pedagógiai Szemle 2001 április

⁶ Majzik Jánosné: Cseppben a tenger. Fejlődés, kultúra és nevelés. Új Pedagógiai Szemle, 1995.4.sz.

gi- társadalmi-kulturális igény kifejeződése válik a multikulturális nevelés. A felnőttkori sikeres együttműködési-készség kialakítása érdekében elengedhetetlenül fontos, hogy már gyermekkorban kialakuljon a más kultúrák iránti érdeklődés, nyitottság és a tolerancia, a másság elfogadásának képessége. A hatékony multikulturális nevelés megvalósulásához azonban elengedhetetlenül fontos a kulturális sokféleséget elismerő és reprezentáló intézményi szervezet, amely a tanulók motiválásának fontos forrása.

A multikulturális nevelés fontossága először a nemzetiségi kisebbségekkel kapcsolatban merült fel. Csehországban a következő nemzeti és etnikai kisebbségek élnek jelentős számban: szlovákok, romák, németek, magyarok, ukránok és rutének, oroszok, bolgárok, görögök, románok.

A szlovákság a legnagyobb arányban jelenlévő etnikai kisebbség Csehországban, a lakosság mintegy 1,9%-a. A szlovákok cseh területekre való beköltözésének első nagy hulláma a 18. század kezdetére tehető, és tömegessé Csehszlovákia 1918-ban történt megalakítása után vált, amikor elsősorban tanulmányok folytatása érdekében változtattak lakhelyet. Jelentős számú szlovák telepedett le a cseh területeken 1945 és 1968 között, akik azonban a két állam szétválásakor, 1993-ban, etnikai kisebbséggé váltak. Ma kb. 180.000 ezer szlovák nemzetiségű állampolgár él Csehországban, elsősorban a nagyvárosokban. Nagyobb arányú etnikai és nemzetiségi kisebbségnek tekinthetők a romák, a németek és a lengyelek. A lengyelek képezik a harmadik legnagyobb létszámú kisebbséget, ami a lakosság 0,5%-át teszi ki, körülbelül 50 ezer főt. A németység pedig a társadalom 0,4%-át alkotja, ami megközelítőleg 39 ezer főt jelent. Az Európán kívülről származó kisebbségek közül legnagyobb számban a vietnámiak vannak jelen Csehországban. Számuk igen jelentős, hiszen az ország lakosságának mintegy 0,2%-át teszik ki, ami 17 500 főt jelent.

A Csehországban élő jelentős számú kisebbség már önmagában is fontossá teszi a multikulturális oktatást, hiszen a kisebbségek iskolai sikertelenségének és nagyfokú lemorzsolódásának oka legtöbbször az „otthonról” hozott kultúra és az iskolai elvárások közötti különbség valamint az ezek közötti nem megfelelő kommunikáció és kapcsolat. Fontos szerepe az iskolának, hogy kohéziós erővé válva a társadalmi integrációt szolgálja és minden fronton fellépjen a kirekesztődés ellen, arról nem is beszélve, hogy ügyelnie kell arra, hogy ne hagyja saját maga váljon kirekesztő, intoleráns intézménnyé. A globalizációs tendenciák és folyamatosan változó világunk teszik feladatává az iskoláknak, hogy felkészítsék diákjaikat az etnikailag sokszínű társadalomban való életre.

A Pécsi Tudományegyetem és a Palacký Egyetem kapcsolatrendszere

Nem véletlen, hogy épp a FEEFI tanárait kérték fel az olomuci nyári egyetemen való részvételre, amely kitűnő lehetőséget nyújtott az intézmények közötti partnerség és kapcsolatépítés fejlesztésére. Ez a szakmai tapasztalatcsere, mely évek óta nemzetközi konferenciákon és együttműködési programok keretében működik, 1992-ben indult. A Kossuth Lajos Tudományegyetem (ma Debreceni Egyetem) Művelődési és Felnőttnevelési Tanszékének szervezésében került megrendezésre a „Közép-európai Felnőttoktatási Konferencia”, mely 1992 óta folyamatosan biztosítja a közép-európai országok felsőoktatási intézményeinek szakmai együttműködését, valamint az Európai Unió programok kidolgozását, mely első sorban intézmények közötti együttműködésre, tanár és oktatócserére, valamint szakmai tapasztalatcserére irányul.

A konferenciasorozat fő szervezői: Sári Mihály és Heribert Hinzen a Német Népfőiskolai Társaság elnöke olyan nemzetközi együttműködést hozott létre ezzel a rendezvénysorozattal, mely biztosítja, hogy a közép-európai felnőttoktatási intézmények vezetői, tanárai, munkatársai a szakmai együttműködésen túl partneri, baráti viszonyban dolgozhassanak együtt az andragógia jövőjéért. A programok és az együttműködés hatékonysága egyre jelentősebb, mely egyre több magyarországi intézményt kapcsol be azokba a programokba, amelyek kiépített kapcsolatrendszer nélkül az Európai Unió felsőoktatási projektjei ellenére sem tudnának megvalósulni. A kapcsolatrendszer bővülését az is bizonyítja, hogy a bajai Eötvös József Pedagógiai Főiskola főigazgatója, Majdán János is felvette a kapcsolatot az Olomouci Egyetemmel, és a két intézmény pedagógiai fakultásának vezetője, Raicsné Horváth Anikó és Alena Nelesovská jelenleg is egy nemzetközi szakmai konferencia részleteiről tárgyal, amelynek közvetlen előzménye a 2004. augusztus 23-26-i előzetes kapcsolatfelvétel volt.

A Közép-Európai Felnőttoktatási Konferencia programsorozatának koordinálása 1998. évtől Pécsről történik, mivel Sári Mihály, a szakmai kapcsolatrendszer összefogója, Pécsre költözött, ahol a Janus Pannonius Tudományegyetem (ma: Pécsi Tudományegyetem) Felnőttképzési és Emberi Erőforrás Fejlesztési Intézet Művelődési Menedzsment tanszékének vezetőjeként ma is dolgozik. A konferenciasorozat ettől kezdve a Koltai Dénes vezette intézet keretein belül Sári Mihály, valamint a Heribert Hinzen vezette Német Népfőiskolai Társaság szervezésében működik tovább.

A 2001-ben Pécsváradon került megrendezésre a konferencia, majd közös megállapodással 2002-ben a következő helyszín az ausztriai Retzhof városában volt, habár a fő szervezők személye nem változott. A 2003. évben Lengyelország vállalta magára a konferencia helyszínének biztosítását, Opolje-ben.

A konferenciák résztvevői a közép-európai országok felnőttoktatásának szaktekintélyei voltak, mint Koltai Dénes, Sári Mihály, Soós Pál, Maróti Andor, Felkai László, Frantisek Mezihorák (Csehország), Elke Gruber és Wilhelm Filla, az ausztriai szakmai továbbképzések szakértői, Jurij Jug, a szlovéniai felnőttképzés szociológusa, a német Franz Pöggeler, az andragógia alapfogalmainak kidolgozója, a szlovák Milan Kips történész, Volker Otto, a rieki egyetemről Anita Klapan, Renata Cepic és a nemrég elhunyt Ilia Lavrnja, valamint számos szaktekintély (lehetetlen felsorolni mindenkit), akik a felnőttképzés területén olyan elméleteket és projekteket dolgoztak ki, mely az egész közép-európai társadalomra nagy hatással vannak.

Ez a partnerkapcsolat a konferenciasorozatnak köszönhetően az Európai Unió projektjeit kiszélesíti, és két program keretében biztosítja a működést és fejlesztést: az egyik program az „Európai kutatási térség”, a másik az „Európai felsőoktatási térség” projekt, melyek egyelőre nem váltak rendszerré, de hamarosan azzá formálódnak. Ennek szervezéséhez most csatlakoztak az Olomouci Egyetem vezetői, így a jövőbeli kapcsolattartás még értékesebb számunkra.